

چه کنیم فرزندان موفق‌تری داشته باشیم!!

از مهمترین عوامل در تربیت و رشد توان مندی‌های انسان رفتار و اطلاعات خانواده در رابطه با نحوه چگونگی رفتار با فرزندان‌شان در ایام کودکی و نوجوانی و جوانی است .

نخستین مدرسه‌ای که در آن فرزندان درس زندگی می‌آموزند و نخستین معلمان و استادان او پدر و مادر هستند. چه بسیارند استعدادها و قابلیت‌ها، شکل‌پذیری‌ها، ساختن‌ها و ویران کردن‌ها که در این محیط توسط والدین بصورت آگاهانه و یا ناخودآگاه صورت می‌گیرد. والدین بهترین مربیان انسان‌اند به شرطی که به فرزندان خویش درس مجد و عظمت، شرافت و فضیلت را بیاموزند و به پرورش توان مندی‌های آنان براساس ضوابط عقلی و شرع اهتمام بورزند. والدین باید این حقیقت مهم را دریابند که پدر و مادر شدن فقط به تولید مثل نیست، زیرا این کار از عهده حیوانات نیز ساخته است. آن‌ها در صورتی لیاقت پدر و مادری را دارند که در تعلیم و تربیت فرزند خود اهتمام بورزند .

امام علی (علیه السلام) در مورد حقوق فرزندان می‌فرماید:

«إِنَّ لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ حَقًّا وَإِنَّ لِلْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ حَقًّا فَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُطِيعَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَالِدِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْمَهُ وَيُحَسِّنَ آدَبَهُ وَيُعَلِّمَهُ الْقُرْآنَ.» ۱

ترجمه: فرزندان را بر پدر حقی است و پدر را بر فرزند حقی. حق پدر بر فرزند آن بود که فرزند در هر چیز، جز نافرمانی خدای سبحان، او را فرمان برد، و حق فرزند بر پدر آن است که او را نام نیکو نهد و نیکش ادب آموزد و قرآنش تعلیم دهد.

والدین و کانون خانواده‌ای که توسط آنان ساخته می‌شود قوی‌ترین سنگر برای فرزندان در برابر مفسد اجتماعی و عواملی است که باعث سرکوب شدن شکوفایی استعداد‌های فرزندان می‌شود، هستند و فساد بسیاری از کودکان و در معرض هلاک شدنشان بدان خاطر است که در این سنگر آنچنان که باید کار نمی‌کنند.

اگر در جامعه و محیط پیرامون با انسان‌های موفق مواجه می‌شویم باید به این نکته توجه داشته باشیم یکی از عوامل موفقیت این افراد داشتن خانواده‌ای آگاه و کوشا در کسب معارف تربیتی می‌باشد. نمونه‌ای از این آموزه‌ها که باید خانواده در این مسیر حساس و پرنشیب و فراز بیاموزند، کسب علم از محضر ائمه اطهار است امام علی (علیه السلام) در نامه‌ای خطاب به فرزندشان امام حسن (علیه السلام) در مورد چگونگی تربیت آن حضرت اینگونه می‌فرماید:

یکی از وظایف اصلی و حساس خانواده، تربیت صحیح فرزندان است. زیرا آن‌ها امانت الهی و از بزرگترین نعمت های خداوندند به والدین، و مایه شادکامی و نشاط و آرامش روح و روان خانواده اند. که مهمترین بارزه سپاس از این نعمت به درگاه الهی از سوی پدر و مادر تربیت صحیح آن‌ها می‌باشد و گرنه به پیشگاه خداوند نسبت به تربیت آن‌ها و بروز و گستره استعدادهایی که خداوند در آن‌ها نهاده مسئول بوده و مورد بازخواست واقع خواهند شد. به حکم این وظیفه الهی والدین می‌بایست درباره فرزندان مراقبت و نظارت کافی کرده و برای تندرستی و رشد استعدادهایش بکوشند و تدابیر صحیحی را جستجو و اعمال کنند

«إِنِّي لَمَّا رَأَيْتُنِي قَدْ بَلَغْتُ سِنًا وَرَأَيْتُنِي أُرْدَادُ وَهَنَا بَادَرْتُ بِوَصِيَّتِي إِلَيْكَ وَأُورِدْتُ خِصَالًا مِنْهَا قَبْلَ أَنْ يَعْجَلَ بِي أَجَلِي دُونَ أَنْ أَفْضِيَ إِلَيْكَ بِمَا فِي نَفْسِي أَوْ أَنْ أَنْقُصَ فِي رَأْيِي كَمَا نُقِصْتُ فِي جِسْمِي أَوْ يَسْبِقَنِي إِلَيْكَ بَعْضُ غَلَبَاتِ الْهَوَى أَوْ فِتْنِ الدُّنْيَا فَتَكُونَ كَالصَّعْبِ النَّفُورِ.» ۲

؛ چون دیدم سالیانی را پشت سر نهاده‌ام و به سستی در افتاده، بدین وصیت برای تو پیشدستی کردم، و خصلتهایی را در آن بر شمردم، از آن پیش که مرگ بشتابد و مرا دریابد و آنچه در اندیشه دارم به تو ناگفته ماند، یا اندیشه‌ام نیز همچون تنم نقصانی به هم رساند، یا پیش از - نصیحت - من پا رهای خواهشهای نفسانی بر تو غالب گردد، یا فریبندگی های دنیا تو را بفریبد. پس همچون شتری باشی گریزان - و سرسخت و نا به فرمان.

باید پذیرفت که خانواده انسان به دلیل تأثیر بسیار مستقیمی که در قبل از تولد و بعد از آن بر انسان دارند گستره مسئولیتشان بسیار فراتر از دیگر ارکان هاست. مسئولیت آن‌ها به معنای سلب آن از دیگر ارکان‌ها نیست بلکه این‌ها در طول و مکمل یکدیگرند.

امام علی (علیه السلام) می‌فرماید:

«اتَّقُوا اللَّهَ فِي عِبَادِهِ وَبِلَادِهِ فَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ حَتَّى عَنِ الْبِقَاعِ وَالْبَهَائِمِ وَاطِيعُوا اللَّهَ وَ لَّا تَعْصُوهُ وَإِذَا رَأَيْتُمُ الْخَيْرَ فَخُذُوا بِهِ وَإِذَا رَأَيْتُمُ الشَّرَّ فَأَعْرِضُوا عَنْهُ.» ۳

ترجمه: خدا را واپایید در حق شهرهای او و بندگان، که شما مسئولید حتی از سرزمینها و چهارپایان. خدا را فرمان برید، و او را نافرمانی مکنید اگر خیری دیدید آن را دریابید، و اگر شری دیدید روی از آن بتابید.

یکی از وظایف اصلی و حساس خانواده، تربیت صحیح فرزندان است. زیرا آن‌ها امانت الهی و از بزرگترین نعمت های خداوندند به والدین، و مایه شادکامی و نشاط و آرامش روح و روان خانواده اند. که مهمترین بارزه سپاس از این نعمت به درگاه الهی از سوی پدر و مادر تربیت صحیح آن‌ها می‌باشد و گرنه به پیشگاه خداوند نسبت به تربیت آن‌ها و بروز و گستره استعدادهایی که خداوند در آن‌ها نهاده مسئول بوده و مورد بازخواست واقع خواهند شد. به حکم این وظیفه الهی والدین می‌بایست درباره

فرزندان مراقبت و نظارت کافی کرده و برای تندرستی و رشد استعدادهایش بکوشند و تدابیر صحیحی را جستجو و اعمال کنند. خدمت پدر به فرزند مال و دارایی اش نیست، بلکه کمک به او در رشد و به کارگیری توانایی هایش در زندگی می باشد.

امام علی (علیه السلام) می فرماید :

«خَيْرُ مَا وَرَثَ الْآبَاءُ الْإِبْنَاءَ الْأَدَبُ» ۴.

ترجمه: بهترین چیزی که پدران برای فرزندان به میراث می گذارند ادب است.

فرزند پاره تن پدر و مادرش است لذا غیر قابل قبول است که انسان نسبت به محبوب ترین ثمره زندگی اش یعنی فرزندان بی تفاوت بوده و احساس مسئولیت نداشته باشد. امام علی (علیه السلام) می فرماید :

«وَجَدْتَنِي بَعْضِي بِلِ وَجَدْتَنِي كُلِّي حَتَّى كَأَنَّ شَيْئًا لَوْ أَصَابَكَ أَصَابَنِي وَ كَأَنَّ الْمَوْتَ لَوْ أَتَاكَ أَتَانِي.» ۵

ترجمه: و تو را دیدم که پاره ای از منی، بلکه دانستم که مرا همه جان و تنی چنانکه اگر آسیبی به تو رسد به من رسیده، و اگر مرگ به سر وقت آید، رشته زندگی مرا بریده.

امام علی بن الحسین درباره حقوق فرزندان خطاب به پدران می فرماید:

«وَأَمَّا حَقٌّ وَكَدِّكَ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهُ مِنْكَ وَ مُضَافٌ إِلَيْكَ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا بِخَيْرِهِ وَ شَرِّهِ وَ أَنْكَ مَسْئُولٌ عَمَّا وُلِّيْتَهُ مِنْ حُسْنِ الْأَدَبِ وَ الدَّلَالَةِ عَلَى رَبِّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ الْمَعُونَةَ عَلَى طَاعَتِهِ فَأَعْمَلْ فِي أَمْرِهِ عَمَلًا مَنْ يَعْلَمُ أَنَّهُ مُثَابٌّ عَلَى الْإِحْسَانِ إِلَيْهِ مُعَاقِبٌ عَلَى الْإِسَاءَةِ إِلَيْهِ.» ۶

والدین و کانون خانواده ای که توسط آنان ساخته می شود قوی ترین سنگر برای فرزندان در برابر مفسد اجتماعی و عواملی است که باعث سرکوب شدن شکوفایی استعدادهای فرزندان می شود، هستند و فساد بسیاری از کودکان و در معرض هلاک شدنشان بدان خاطر است که در این سنگر آنچنان که باید کار نمی کنند

ترجمه: و اما حق فرزند بر تو این است که بدانی او از تو به وجود آمده و در نیک و بد زندگی وابسته به تو است، بدان که در سرپرستی وی، مسئول ادب و تربیت صحیح او هستی. مسئول هستی که او را به خداوند بزرگ راهنمایی کنی و در اطاعت از او امر حق یاریش کنی. باید رفتار تو در تربیت فرزندان تو با احساس مسئولیت باشد. رفتار کسی که بداند در حسن تربیت فرزند مأجور و مثاب است و در سوء رفتارش استحقاق عذاب و کیفر دارد.

کسانی که در انجام وظایف خویش کوتاهی کنند و به فرزندانشان در رشد توانایی اش کمک نکنند، گناه کرده و به این وسیله در پیشگاه خداوند مسئول اند. آن ها در دادگاه عدل الهی پاسخی برای ضایع کردن خود و دیگران ندارند

قرآن کریم صحنه بسیاری از خانواده ها چنین به تصویر کشیده است:

(يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ، وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ، وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِهِ). ۷.

ترجمه: روزی که آدمی از برادرش، و از مادرش و پدرش، و از همسرش و پسرانش می‌گریزد.

روز قیامت وقتی پرده‌ها کنار می‌رود و پنهانی‌ها آشکار می‌گردد بسیاری از کوتاهی‌ها نمایان می‌گردد. بی‌دقتی در انتخاب همسر که نتیجه آن بی‌دقتی در انتخاب پدر و مادر است برای فرزندان و عدم فراهم کردن زمینه تربیتی مناسب است، تنبلی و بی‌حوصلگی در یادگیری ملاک‌های صحیح انتخاب همسر؛ عدم رعایت مراقبت‌های دوران بارداری، نکات تربیتی مهم برای سنین مختلف زندگی فرزندان، مهارت‌های کلامی و عاطفی و رفتاری مناسب نسبت به اعضای خانواده و سایر مردم و نیز بی‌حوصلگی و تنبلی نسبت به انجام وظایف که لازمه سعادت خانواده است، از مواردی است که باید رعایت کرد. ۸.د

پی‌نوشت‌ها :

۱.سید رضی نهج البلاغه، قصار / ۳۹۱:

۲.پیشین، نامه / ۳۱:

۳.سید رضی نهج البلاغه، خطبه / ۱۶۶:

۴.لیثی واسطی، علی بن محمد، ص ۲۴۰؛ تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم ص ۳۵۹:

۵.سید رضی نهج البلاغه، نامه / ۳۱:

۶.ابن بابویه، محمد بن علی، کافی، ج ۲، ص ۶۲۲:

۷.سوره عبس / ۳۴ - ۳۶:

۸.شجاعی، محمد، ضرورت خودشناسی و مطالعات انسانی، چاپ اول، قم، محیی، ۱۳۸۸ ش، ص ۲۶.

بخش نهج البلاغه تبیان